

ENCLAVE

tientallen keren
de grens over

WANDELING

baarle
BAARLE-HERTOG | BAARLE-NASSAU
BUITEN IN BINNENLAND

4km

1,5 UUR

Start voor het Nederlands gemeentehuis

Je staat op de Singel voor het **Nederlandse gemeentehuis**.

Boven de deur het **gemeentewapen met Gouden Balen**, een verwijzing naar de naam Baarle.

De **pomp** is een zwengelpomp (1809). Deze stond voorheen midden op de Singel, nu op de weg, aangeduid door een vierkante plek met afwijkende steensoort. De andere pomp is **café de Pomp** (Singel 12) en stamt uit 1639. Tot 1906 was hier het gemeentehuis, daarna een politiebureau (tot 1953).

Start Enclavewandeling >>

1 Vanaf het gemeentehuis links richting Brasserie den Engel.

In de stoeptegels zie je een **mozaïek van beide gemeentelijke wapenschilden**.

2 Voorbij Brasserie den Engel (vóór Brownies & Downies) linksaf het voetpad in, Kerkepad.

Dit paadje was vroeger een **vluichtplaats** voor ieder die de douane achter zich aan had zitten.

3 Je volgt het Kerkepad en gaat links onder de 'poortwoning' door.

Links voor je zie je het St. Annaplein en de achterkant van het **Nederlands gemeentehuis**.

4 Je gaat rechtsaf. Daarna gelijk de 1e straat rechts, Klokkenstraat.

Deze straat ligt gedeeltelijk op Nederlands en gedeeltelijk op Belgisch grondgebied en was in het verleden een echt **smokkelstraatje**.

5 Aan het einde van Klokkenstaat rechtsaf, Kapelstraat.

In deze straten zie je diverse **vuurwerkwinkels**.

6 Aan het einde van de Kapelstraat linksaf, Molenstraat.

Deze straat ligt nagenoeg geheel op Belgisch grondgebied. Je passeert de apotheek en het **kerkhof van Baarle-Hertog**.

7 Je blijft de Molenstraat volgen, voorbij de apotheek rechtsaf, Amalia van Solmsstraat.

Het lijkt bijzonder dat er in België een straat ligt, genoemd naar een prinses van Oranje. **Amalia van Solms** was een prinses van Oranje, maar ook vrouwe van Turnhout. Die twee titels stelden haar in staat om op een beslissend moment het voortbestaan van de Belgische enclaves te waarborgen. Iets verder ligt het Hertog Hendrik I plein en de Pastoor van Herdegomstraat. Die zijn ook allebei genoemd naar personen die op een cruciaal moment een belangrijke rol speelden in de geschiedenis van Baarle-Hertog. Op het Hertog Hendrik I plein staat **het beeld van de Pungelaer**, symbool voor het smokkelen.

In de omgeving van de St. Remigijskerk zie je onderstaande **bezienswaardigheden**.

- >> In de glazen kiosk zie je een **interactief scherm** met de bijzonderheden van Baarle.
- >> Het **Kaarsenmuseum** vind je op Kerkplein 2, www.kaarsenmuseum.be
- >> Baarle is in WO II bevrijd door de Polen. Het **Pools monument** heeft een V-vorm, wat staat voor Vrijheid.
- >> De **Baarlese grenspaal** is symbolisch en geplaatst n.a.v. de grensvaststelling in 1974. Het is een kopie van een officiële grenspaal.
- >> Tegenover de grenspaal ligt op de grenslijn een **plaque met de endaves** in het centrum. Deze is geplaatst bij de officiële vaststelling van de endavegrenzen in 1995.
- >> De **grens**, die hier de straat oversteekt, gaat hier gelijk op met de gevels van de huizen. De huizen staan in Nederland, maar de weg is Belgisch. Dit is goed te zien bij de Kok Mode, waar je vanaf Belgisch grondgebied de Nederlandse etalage bekijkt. In de 16^e eeuw werd de St. Remigijskerk (de Belgische kerk) gebouwd. Deze kerk brandde tijdens de bevrijding (WO II) uit, maar werd in 1950 hersteld.

10 Vanaf de Molenstaat ga je meteen voorbij de kerk linksaf. Aan het einde van het Kerkplein, rechtsaf, Kerkstraat.

Aan je rechterhand, Kerkstraat 4, staat het **Heemhuis**. Het pand was van 1877 tot 1987 in gebruik als gemeentehuis van Baarle-Hertog. Op de zijgevel staat een **standbeeld van Miet Pauw**. Maria Verhoeven, die in Baarle Miet Pauw werd genoemd, was al op zestienjarige leeftijd in WO I actief als grensgids. Tijdens WO II 'smokkelde' zij Engelse en Amerikaanse piloten en agenten. Tegenover het Heemhuis staat de **pastorie van Baarle-Hertog**. Naast de pastorie staan de gebouwen van de **voormalige meisjesschool** van Baarle-Hertog.

8 Je slaat vóór het beeldje rechtsaf en houdt rechts aan, Uitbreidingsstraat.

In deze straat vind je het **Belgisch postkantoor**.

9 Aan het einde van de straat linksaf, je bent terug in de Molenstraat.

Vlak voor de **St. Remigijskerk (de Belgische kerk)** zie je café-restaurant "Brusselshof". In dit pand zaten vroeger de Belgische douaniers.

11 Je blijft de Kerkstraat volgen.

Op de T-kruising van de Stationsstraat en de Kerkstraat staan **twee witte huizen**. Deze hoorden ooit bij de spoorweg die hier lag. **Het Bels lijntje** is zo genoemd omdat het door een Belgische maatschappij rond 1860 werd aangelegd. Oorspronkelijk werden 6 keer per dag personen vervoerd, maar toen er busverbindingen kwamen was dat niet meer rendabel en werd in 1934 het personenvervoer stop gezet. Van 1934 tot 1973 reed er elke dag een goederentrein.

Vervolg van de wandeling op achterzijde >>

12 Net voorbij het Bels Lijntje linksaf, Parallelweg.

Na 200 meter kom je bij het gemeentehuis van Baarle-Hertog. Nadien kom je weer terug op dit punt.

Dit is het enige gemeentehuis ter wereld waar de rijksgrens doorheen loopt.

13 Je loopt terug en gaat linksaf, Pastoor de Katerstraat.

Links zie je op huisnummer 3 een Nederlands woonhuis in Neorenaissance stijl (1915) en het voormalige klooster van de Broeders van de Christelijke Scholen. Dit is nu een cultureel centrum.

14 Je loopt verder rechtdoor.

Voorbij de Molenbaan zie je links weer huizen met een Nederlands huisnummer. Hier ligt een stukje Baarle-Nassau geheel omringd door Belgisch grondgebied. Links Hotel den Bonten Os. Melkfabriek De Hoop was van 1904 tot 1971 de zelfstandige melkfabriek van Baarle. Tot 1954 brachten zowel de Nederlandse als Belgische boeren de melkbussen hierheen.

15 Je loopt verder rechtdoor tot aan het plein Loveren.

Hier staat het huis met twee huisnummers, het Belgische nr. 2 en Nederlandse nr. 19. In dit pand was in 1585 Herberg De Swaen gevestigd. De driehoekige vorm van het plein is een typische 'plaetse', ook wel Frankische driehoek genoemd.

16 Op Loveren voor het pleintje langs rechtsaf. Je slaat vervolgens rechtsaf, Nonnenkuil.

Deze straat is gedeeltelijk Nederlands en gedeeltelijk Belgisch, maar heet in beide gemeenten anders, Nonnenkuil (NL), Hoogbraak (B). Links aan het einde stond de voormalige Femisbank. Dit gebouw is deels op Belgisch en deels op Nederlands grondgebied gebouwd. Na de verkoop is een geheime doorgang ontdekt.

17 Aan het einde van de straat rechtsaf, Chaamseweg.

Hier waren in de tweede helft van de 20^e eeuw drie leerlooierijen actief, twee Nederlandse en een Belgische. Op huisnummer 54 (links) ziet u er een. Toen de enclavegrenzen van 1980 tot 1995 opnieuw gemeten werden, bleek dat het Belgische nr. 11 aan de Chaamseweg de voordeur op Nederlands gebied had. Aanvankelijk gold dit ook voor de deur van de woning nr. 10, maar hier konden raam en deur eenvoudig verwisseld worden. Je ziet dat aan het rooster dat niet voor de deur ligt, maar voor het raam.

18 Je loopt rechtdoor tot aan parkeerplaats de Loswal en gaat hier rechtsaf het Bels Lijntje op. Na het voormalige stationsgebouw linksaf, tussen de paaltjes en komt zo in de Stationsstraat. Hier linksaf.

Het voormalige stationsgebouw uit 1867 is aan de buitenkant nog duidelijk herkenbaar. Na het opheffen van het personenvervoer heeft het gebouw tot 1972 dienst gedaan als puddingfabriek 'La Bergère'. Nu is het een restaurant.

19 Je loopt verder de Stationsstraat door. Aan het einde rechtsaf, Nieuwstraat.

Recht tegenover de Stationsstraat de Nederlandse apotheek.

Op de muur van de textielwinkel op de hoek staat de grenslijn aangegeven. Tot 1993 was hier café 't Hoekske gevestigd. Het biljart stond op de grens, zodat de biljartballen hier altijd van het ene land naar het andere rolden. Je passeert de O.L.Vrouw van Bijstandskerk (de Nederlandse kerk), het St. Joseph Patronaat en Oma's snoepwinkeltje.

Je vervolgt de route en bent terug bij het beginpunt.